

Muistio

18.8.2020

20-200399

Tartuntatautipäiväraha ja korona*Tartuntatautipäivärahan määräytyminen voimassa olevassa lainsäädännössä*

Tartuntatautilaissa (1227/2006) säädetään siitä, miten ja millä edellytyksillä henkilö voidaan määrätä olemaan pois työstä, päivähoidosta ja oppilaitoksesta (57 §) taikka määrätä karanteeniin (60 §) tai eristettäväksi (63 §) yleisvaarallisen tartuntataudin tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Tartuntatautilaissa ja valtioneuvoston asetuksessa tartuntataudeista (146/2017) säädetään tarkemmin siitä, mitkä tartuntataudit katsotaan yleisvaarallisiksi. Tartuntatautilain 82 §:n mukaan henkilöllä, joka tartuntataudin leviämisen estämiseksi on määrätty olemaan poissa ansiotyöstään, eristettäväksi tai karanteeniin, on oikeus saada ansionmenetyksen korvaamiseksi tartuntatautipäivärahaa siten kuin sairausvakuutuslaissa (1224/2004) säädetään. Sama oikeus on alle 16-vuotiaan lapsen huoltajalla, jos alle 16-vuotias lapsi on edellä mainitusta syystä määrätty pidettäväksi kotona ja huoltaja tämän vuoksi on estynyt tekemästä työtään.

Tartuntatautilain toimeenpanosta ja määrästä säädetään sairausvakuutuslaissa (1224/2005). Tartuntatautipäivärahaa maksetaan ansionmenetyksen korvaamiseksi em. tartuntatautilain mukaisissa tilanteissa. Tartuntatautipäiväraha maksetaan työnantajalle palkkaa vastaavalta osalta, jos työnantaja maksaa työstä poissaoloajalta palkkaa.

Tartuntatautipäiväraha määräytyy sen työ- tai virkasuhteen palkan perusteella, jonka vakuutettu saisi, ellei häntä olisi tartuntatautilain nojalla määrätty olemaan poissa ansiotyöstään, eristettäväksi tai karanteeniin. Päivärahan määrä on kuukausitulon kahdeskymmenesviidesosa. Jos ansionmenetyksen määrästä ei esitetä luotettavaa selvitystä, tartuntatautipäiväraha määräytyy sen palkan perusteella, jonka vakuutettu on saanut välittömästi ennen kuin hänet on määrätty olemaan poissa ansiotyöstään. Yrittäjän tartuntatautipäiväraha on etuuden alkamishetkellä voimassa olevan yrittäjän eläkelain tai maatalousyrittäjän eläkelain mukaisesti vahvistetun vuosityötulon kolmassadasosa. Jos ansionmenetystä ei ole (henkilö pystyy tekemään esim. etätöitä), ei tartuntatautipäivärahaan ole oikeutta.

Tartuntatautipäiväraha rahoitetaan työtulovakuutuksesta kuten muutkin päivärahaetuudet. Muista päivärahaetuuksista tartuntatautipäiväraha poikkeaa siten, että sitä ei makseta vähimmäismääräisenä. Valtio rahoittaa siten 5 % päivärahakuluista eli pääosin etuus rahoitetaan vakuutusmaksuilla.

Epidemiatuki ulkomailta saapuneille

Keväällä 2020 otettiin käyttöön uusi etuus, ns. epidemiatuki, jota maksettiin kaikille Suomeen ulkomailta saapuneille, jotka jäivät hallituksen suosituksen mukaisesti kahdeksi viikoksi karanteeniin vastaaviin olosuhteisiin ja joille aiheutui tästä palkanmenetystä. Tuki oli vähimmäismääräisen päivärahaetuuden suuruinen. Käytännössä tukea maksettiin ulko-

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritulinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo@stm.fi
stm.fi

mailta saapuneille hyvin vähän. Toukokuun puolivälissä karanteenia vastaavien olosuhteiden tulkinta muuttui siten, että ns. omaehtoinen karanteeni ei estä työssäkäyntiä tai muuta välttämätöntä asiointia. Näin ollen myöskään ansionmenetyksiä ei aiheutunut ja tästä syystä Kela ei pääsääntöisesti enää toukokuun puolivälin jälkeen maksanut epidemiatukea. Laki epidemiatuesta on määräaikaisesti voimassa 31.8.2020 saakka, mutta sen soveltaminen on sidottu poikkeusolojen voimassaoloon, joten tukea ei ole enää missään tilanteissa myönnetty poikkeusolojen päättymisen jälkeen.

Tartuntatautipäivärahan taso

Toisin kuin muut sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet, tartuntatautipäiväraha on täysi ansionmenetykskorvaus. Perusteena tälle on se, että viranomaisen antama työstä poissaolo-, karanteeni- tai eristysmääräys puuttuu voimakkaasti henkilön perusoikeuksiin ja hänen mahdollisuuteensa ansaita toimeentulonsa ansiotyöllään. Taustalla on myös yhteiskunnan intressi saada taudille altistuneet pysymään poissa työstä, karanteenissa tai eristyksessä muun väestön suojaamiseksi. Tartuntatautipäiväraha ei koske pelkästään nyt käsillä olevaa koronaepidemiaa, vaan myös muita yleisvaarallisia tartuntatauteja.

Viime päivinä on noussut esiin ajatus siitä, että täyttä tartuntatautipäivärahaa ei tulisi myöntää henkilöille, jotka ovat toimineet vastoin hallituksen suosituksia ja ottaneet näin riskin taudille altistumisesta. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi silloin, kun henkilö on lähtenyt matkalle maahan, jonka tautitilanne on Suomea huonompi ja joka kuuluu ns. riskimaihin, tai jos henkilö on osallistunut esim. yleisötapahtumaan.

Tartuntatautipäivärahan tason alentaminen vaatisi sairausvakuutuslain muutoksen. Päivärahan tason alentaminen henkilön oman toiminnan perusteella on ongelmallinen monestakin syystä. Tartuntatautipäivärahan myöntäminen ei perustuisi enää yksinomaan tartuntatautilaissa säädetyn viranomaisen tekemään päätökseen työstä poissaolosta, karanteenista tai eristämisestä, vaan toimeenpanija (Kela) joutuisi selvittämään ja arvioimaan, onko työstä poissaolo-, karanteeni- tai eristämispäätöksen taustalla vaikuttanut henkilön oma moitittava tai ei-suositeltava toiminta.

Ennen lainmuutosta pohdittavia ja ratkaistavia asioita

- Perustuslaillisesta näkökulmasta (yhdenvertaisuus) on kyseenalaista, voiko päivärahan taso riippua henkilön oman toiminnan mahdollisesta moitittavuudesta. Tartuntatautilain mukaisen karanteenin ja eristämisen ja niiden ajalta maksettavan tartuntatautipäivärahan tavoite on yhteiskunnan ja väestön suojaaminen yleisvaaralliselta tartuntataudilta. Päiväraha ei ole korvausta karanteenista tai eristyksestä sinänsä, vaan sitä maksetaan, mikäli henkilölle on syntynyt ansionmenetystä. Muissakaan terveysperusteissa etuuksissa (esim. sairauspäiväraha) ei etuuden määrään vaikuta se, onko henkilö itse vaikuttanut omalla toiminnallaan etuusoikeuden syntymiseen. Kyseenalaista on myös, miten tason heikennys olisi mahdollista vain koskien koronavirukselle altistumista eikä muita yleisvaarallisia tarttuvia tauteja.
- Jos tartuntatautipäivärahan määrä tietyissä tilanteissa olisi alempi, on riskinä, että mahdolliset altistuneet ihmiset esim. yleisötilaisuuksissa jättävät ilmoittamatta osallistumisestaan tilaisuuteen. Tämä ei ole koko väestön suojaamisen näkökulmasta toivottavaa ja jopa vaarantaa entisestään taudin leviämisen ehkäisyä.
- On myös huomattava, että niissä tilanteissa kun työnantaja maksaa palkkaa työstä poissaolo-, karanteeni- tai eristysmääräyksen ajalta, myös työnantaja saisi täyttä tartuntatautipäivärahaa alemman tasoisen päivärahan.

- Päivärahan tason laskemisesta säätäminen määräaikaisella lailla olisi myös ongelmallista. Miten perustellaan sellainen periaatteellisella tasolla suuri muutos lakiin, että henkilön moitittava käyttäytyminen juuri tiettyinä aikoina oikeuttaa täyttää tasoa pienempään tartuntatautipäivärahan, mutta muina aikoina ei? Tarttuvalle taudille altistuminen voi muulloinkin johtua henkilön omasta menettelystä. Samoin altistuminen voi aiheutua henkilön omasta toiminnasta myös muiden tautien kuin koronan kohdalla.
- Tilanteet, joissa tartuntatautipäiväraha maksettaisiin alemman tasoisena – eli kyseessä olisi moitittava, perusteeton riskialueelle matkustaminen – tulisi määritellä laissa. Hakijoiden oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun vuoksi päivärahan tason määräytyminen ei voisi perustua tapauskohtaiseen harkintaan. Laissa ei myöskään ole mahdollista viitata hallituksen kulloinkin voimassa oleviin suosituksiin, vaan edellytykset tulee olla lain tasolla määritelty. Näin ollen laissa tulisi tyhjentävästi luetella ne tilanteet, joissa henkilön katsotaan toimineen moitittavasti, esimerkiksi, mihin maihin ei suositella matkustettavan ja koskeeko suositus sekä työ- että vapaa-ajan matkustamista. Pitäisi myös määritellä, onko kaikki matkustaminen ns. riskimaahan syystä riippumatta ei-suositeltavaa ja näin olleen perusteetonta. Onko esim. lähiomaisen hautajaisiin tai perhejuhliin osallistuminen taikka matkustaminen omaa lastaan tapaamaan myös perusteetonta matkustamista? Onko esim. välttämätön viranomaisasioiden hoitaminen kotimaassaan tai terveyden/sairaushoitoon liittyvä matkustaminen myös perusteetonta matkustamista? Ongelmallista on myös, miten ns. riskimaat laissa määritellään, jos tautitilanne muuttuu ja vaihtelee koko ajan.
- Samoin pohdittavaksi tulisi, miten meneteltäisiin muissa mahdollisissa tilanteissa, kun henkilö ei ole noudattanut kulloinkin voimassa olevia hallituksen tai muiden viranomaisten suosituksia koskien taudin leviämisen ehkäisyä. Esim. voiko ja milloin yleisötapahtumiin, perhejuhliin ym. osallistuminen olla riskikäyttäytymistä? Onko tällöin henkilön muulla suojautumisella (turvavälit, hygienia, maskit) merkitystä tartuntatautipäivärahan määräytymisen kannalta? Entä voiko äskettäin annetun maskisuosituksen noudattamatta jättäminen myös johtaa siihen, että mahdollisessa altistumistilanteessa tartuntatautipäivärahan taso olisikin alempi? Käytännössä on mahdoton jälkikäteen selvittää, onko henkilö noudattanut annettuja suosituksia suojautumisesta. Toisaalta, koska tautitilanne muuttuu ja tautia koskeva tietämys lisääntyy koko ajan, myös erilaiset suositukset muuttuvat ja elävät. Tällaiselta pohjalta on hyvin vaikea kirjoittaa edes määräaikaista lainsäädäntöä
- Kansalaisten oikeusturvan kannalta tulisi olla täysin selvää, minkälainen toiminta on ei-suositeltavaa. Kansalaisille tulisi etukäteen viestiä selvästi ja yksiselitteisesti ei-suositeltavasta toiminnasta, jotta he voivat varautua siihen, mitä seurauksia heidän toimillaan on. Lainmuutoksen voimaantulo olisi siten mahdollinen vasta viiveellä. Toisaalta esim. Suomeen ulkomailta saapuvissa voi olla henkilöitä, jotka ovat lähteneet ulkomaille jo aikaisemmin tilanteessa, jossa kyseinen maa ei ole ollut ns. riskimaa tai jopa ennen koronaepidemian alkua.
- Ihmisten oikeusturvan sekä yhteiskunnan suojaamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että karanteeni- ja eritysmääräykset annetaan yhdenmukaisesti kaikille tartuntatautilain mukaisissa tilanteissa ja laissa säädetyllä tavalla. Näissä tilanteissa henkilöä koskevat tartuntatautilain velvoitteet, mutta toisaalta myös oikeudet (mm. päiväraha). Tartuntatautilain mukaiset päätökset tehdään aina lääketieteellisin perustein.

